

Standpunktvurdering

En standpunktkarakter skal være uttrykk for den samlede kompetansen eleven har i faget ved avslutningen av opplæringen.

ARTIKKEL | SIST ENDRET: 20.04.2021

Standpunktkarakterer er sluttvurderinger som elevene får på vitnemålet både i grunnskolen og i videregående opplæring. Standpunktkarakterene utgjør størsteparten av karakterene på vitnemålet, og har derfor stor betydning for elevenes inntak til videregående opplæring, opptak til videre studier og for framtidig arbeidsliv. Første gang elever får standpunktkarakterer er på ungdomstrinnet.

Kompetansemålene er grunnlaget

Lærere skal fastsette standpunktkarakterer ut fra gjeldende regelverk, det vil si læreplaner i fag og forskrift til opplæringslova og forskrift til friskolelova.

Grunnlaget for standpunktvurderingen er kompetansemålene i læreplanen til faget.

Det er viktig at standpunktvurderingen er rettferdig. Vurderingspraksisen må derfor bygge på en så lik forståelse som mulig av den samlede kompetansen som er beskrevet i læreplanen, og hva som kjennetegner kompetanse på ulike nivå (karakterer). Systematiske diskusjoner og erfaringsdeling innad og på tvers av skoler er viktig i arbeidet med lik forståelse av kompetanse og faglig vurderingsskjønn.

En rettferdig standpunktvurdering betyr også at vurderingen må være forutsigbar og at den ikke favoriserer en eller flere elever eller grupper av elever.

Les mer om samarbeid om vurderingspraksis

Det er laget veiledende kjennetegn på måloppnåelse etter [Kunnskapsløftet 2006](#) og [Kunnskapsløftet 2020](#), som skal gi støtte i arbeidet med standpunktvurdering. Det er ikke laget kjennetegn på måloppnåelse i alle

fag. Læreplanene i Kunnskapsløftet 2006 fases ut i årene fremover.

Regelverket om standpunktkarakterer

Utdrag fra forskriften

§ 3-15. Standpunktkarakterer i fag

Ein standpunktkarakter skal vere uttrykk for den samla kompetansen eleven har i faget ved avslutninga av opplæringa.

+ [Vis mer](#)

Forskrift til [opplæringsloven](#) og forskrift til [friskoleloven](#) kap. 3 og 4 gir føringer for fastsettingen av standpunktkarakterer. Bestemmelsene om vurdering er også utdypet i [rundskriv Udir-2-2020](#).

Hva betyr «den samla kompetansen»?

Forskriften bruker begrepet «den samla kompetansen». Det innebærer at læreren skal gjøre en vurdering av elevens samlede kompetanse ved fastsettelsen av standpunktkarakteren, basert på kompetansemålene i læreplanen. Å vurdere samlet kompetanse betyr at du må løfte blikket fra ett og ett kompetansemål og se dem i sammenheng.

Standpunktvurdering forutsetter altså god læreplanforståelse. Det er en helhet i læreplanen og de ulike delene henger sammen. I forskriften er det tydeliggjort at kompetansemålene i Kunnskapsløftet 2020 skal forstås i lys av teksten «Om faget» i læreplanen. Teksten om faget gir en innramming av kompetansemålene i læreplanen. Teksten om faget gir føringer for å fortolke kompetansemålene, sammenhengene mellom målene og hva samlet kompetanse i faget er.

Videre knytter teksten om faget læreplanen til «Overordnet del» av læreplanverket, som er felles for alle læreplaner. [Les mer om hjelp til å forstå de nye læreplanene](#).

For læreplanene i Kunnskapsløftet 2006 gir formålet og hovedområdene i faget læreren hjelp til å se kompetansemålene i sammenheng og forstå hva samlet kompetanse i faget er.

Læreren har ikke anledning til å vurdere sluttkompetansen til eleven bare på grunnlag av noen utvalgte kompetansemål.

Hva betyr å «vise kompetansen på flere og varierte måter»?

For å fastsette standpunktkarakter, må læreren ha tilstrekkelig kunnskap om elevens kompetanse ved avslutningen av opplæringen. Det betyr ikke at læreren må gjennomføre en rekke vurderinger eller vurdere

eleven i alle kompetansemålene rett før hun eller han fastsetter standpunktkarakteren.

Definisjonen av kompetanse i de nye læreplanene er tydelig på at kompetanse er noe mer enn kunnskaper eller ferdigheter hver for seg.

Kompetansebegrepet

I de nye læreplanene er definisjonen av kompetanse å kunne tilegne seg og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning.

[Les mer om kompetanse i fagene i overordnet del av læreplanverket](#)

[Se film om de ulike elementene i kompetansebegrepet](#)

Siden læreplanen i et fag omfatter ulike kompetansemål skal eleven få anledning til å vise kompetansen sin på flere og varierte måter. Læreren skal legge til rette for at eleven får vist kompetansen sin på varierte måter. I de nye læreplanene inkluderer dette også forståelse, refleksjon og kritisk tenking i ulike sammenhenger. Dette er omtalt i den fagspesifikke teksten om standpunktvurdering i de nye læreplanene.

Informasjon om elevens kompetanse kan være basert på for eksempel

- observasjoner
- samtaler og dialog
- diskusjoner
- fremføringer
- ulike typer muntlige og skriftlige elevarbeider
- læringslogger

En standpunktkarakter fastsatt på én prøve vil normalt ikke være tilstrekkelig for å vurdere elevens samlede kompetanse. Det er heller ingen fag hvor eleven kun skal vise kompetansen sin kun skriftlig, muntlig eller praktisk.

Betydningen av underveisvurdering for standpunktkarakteren

Kompetansen eleven har vist i faget i løpet av opplæringen er en del av grunnlaget for vurderingen når læreren skal fastsette standpunktkarakteren. Læreren må altså ikke utelukkende fastsette standpunktkarakteren på bakgrunn av kompetanse eleven har vist ved avslutningen av opplæringen.

Eleven har vist kompetanse og progresjon i faget gjennom den løpende underveisvurderingen. Dette er en del av vurderingsgrunnlaget læreren har. Læreren må vurdere i hvilken grad den kompetansen eleven har vist

underveis, gir relevant informasjon om kompetansen til eleven ved avslutningen av opplæringen. Læreren skal bruke sitt faglige skjønn til å gjøre en samlet vurdering av elevens kompetanse ut fra kompetansemålene i læreplanen for faget.

I opplæringen veksler ofte læreren mellom å vurdere elevens kunnskaper, ferdigheter og kompetanse i de ulike delene av faget hver for seg og i sammenheng. I standpunktvurderingen skal læreren imidlertid se etter hvilken samlet kompetanse eleven har oppnådd ved avslutningen av opplæringen i faget.

Læreren må planlegge slik at elevene ved avslutningen av opplæringen har kompetanse i de ulike delene av faget, og dermed også har mulighet til å kunne mestre utfordringer og se sammenhenger i faget som helhet.

Læreren kan ikke fastsette en standpunktkarakter ut fra et karaktergjennomsnitt basert på vurderinger gitt gjennom opplæringen.

Dialog med elevene

Å skape god sammenheng mellom underveisvurderingen og standpunktvurderingen handler mye om at lærere er i dialog med elevene om utviklingen deres i faget. Det innebærer blant annet elevene vet hva som er forventet underveis og på slutten av opplæringen, og at de får veiledning om videre læring for å øke kompetansen sin.

Forutsigbar vurdering

I forskriften står det at «Eleven skal være kjent med kva det blir lagt vekt på i fastsetjinga av hennar eller hans standpunktkarakter.» At elevene tidlig i opplæringen blir kjent med hva som er forventet av dem, bidrar til en forutsigbarhet for elevene.

Det kan være hensiktsmessig å bruke flere konkrete eksempler som uttrykker hvordan samlet kompetanse kan se ut mot slutten av opplæringen som utgangspunkt for samtale med elevene. Dette kan for eksempel være skriftlige eller fysiske produkter, video fra fagsamtaler, framføringer med tidligere elever eller kjennetegn på måloppnåelse.

Formålet med underveisvurderingen er å fremme læring og bidra til lærelyst. Dette betyr at lærerens behov for å innhente informasjon om elevens sluttkompetanse ikke skal gå på bekostning av et godt læringsmiljø der det er trygt å prøve og feile.

Eleven må delta i opplæringen

For at skolen og lærebedriften skal kunne oppfylle formålet med opplæringen, har eleven ansvar for å delta i opplæringen. På den måten får læreren mulighet til å veilede og tilrettelegge for videre læring, og samtidig få oversikt over hvilken kompetanse eleven har, også når opplæringen nærmer seg slutten.

Standpunkt og eksamen

Både standpunktkarakterer og eksamenskarakterer skal gi informasjon om kompetansen til eleven ved avslutningen av opplæringen i faget. De to karakterene er ulike uttrykk for sluttkompetanse, der rammene for karakterene er ulike. Dermed er karakterene heller ikke direkte sammenlignbare.

Standpunktkarakteren

Standpunktkarakteren er et uttrykk for elevens samlede kompetanse

Eleven skal ha mulighet til å vise kompetanse på flere og varierte måter for at læreren skal få tilstrekkelig kunnskap om elevens samlede kompetanse. Standpunktkarakteren er derfor basert på et bredere vurderingsgrunnlag over lengre tid, enn det som er tilfelle for eksamenskarakteren.

Eksamenskarakteren

Eksamenskarakteren er et uttrykk for den kompetansen eleven viser på eksamen

Hvor stor del av læreplanen som blir prøvet til eksamen vil kunne variere blant annet ut fra eksamensform, tidsramme og hvordan kompetansemålene er formulert i læreplanen.